

Žemės gelmių informacijos centro pastatas (V. Purono nuotr.)

Vytautas Puronas, Lietuvos geologijos tarnyba

ŽEMĖS GELMIŲ INFORMACIJOS CENTRAS

Lietuvos geologijos muziejaus pradžia laikomi 1980-ieji metai, kai Vievyje pradėjo veikti Kerno saugykla – kernoteka, muziejinių ekspozicijos. Kerno saugykla iki 1989 m. veikė kaip atskiras Geologijos instituto padalinys, o 1992 m. ji sujungta su Vilniaus ekspozicija. 2000-aisiais Vievio Kerno saugykloi suteiktas savarankiškos įstaigos – Lietuvos geologijos muziejaus – statusas. 2014 m. vyko Lietuvos geologijos muziejaus restruktūrizacija. Muziejus, pavadintas Žemės gelmių informacijos centru (ŽGIC), įtrauktas į Lietuvos geologijos tarnybos (LGT) prie Aplinkos ministerijos sudėtį.

Muziejaus rinkinį sudaro saugykloje laikomas nuo 1953 m. išgręžtų gręžinių

kernas. Muziejaus pastate taip pat veikia riedulių gludinių, Lietuvos naudingųjų iškasenų, profesoriaus Juozo Dalinkevičiaus memorialinė, Alfonso Žukelio paleontologinė ekspozicijos, taip pat pateikiama šiuo metu susidarančių uolienuų ekspozicija. Aplink Lietuvos geologijos muziejaus pastatą esančiame 4 ha ploto parke, sukurtame pagal Kauno botanikos sodo kraštovaizdžio architektų projektą, lankytojams pristatoma lauko riedulių ekspozicija. Tarp krūmų ir medžių, šalia dviejų vandens tvenkinių, įrengti takai pėstiesiems, vėjose grupėmis išdėstyti iš įvairių Lietuvos vietovių atgabenti rieduliai. Tai kontinentinio apledėjimo liudininkai, kuriuos prieš

20–12 tūkst. metų ledynai atvilko iš Skandinavijos šalių, Baltijos jūros dugno, Alandų salų ir kitų vietų. Rieduliai sugrupuoti pagal petrografinę klasifikaciją.

Igyvendinant projektą „Žemės gelmių informacijos centro rekonstrukcija“, įtrauktą į 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 5 prioriteto „Aplinkosauga, gamtos išteklių darnus naudojimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos“ 05.4.1-APVA-V-017 priemonę „Visuomenės informavimas apie aplinką ir aplinkosauginių rekreacinių objektų tvarkymas“ valstybės projektų sąrašą Nr. 1, 2018-ųjų pavasarį pradėta Lietuvos geologijos tarnybos Žemės gelmių informacijos centro pastato rekonstrukcija. Nors baigti rekonstrukciją ketinta 2019-ųjų pabaigoje, visi pagrindiniai darbai atlikti per metus. Kaip ir numatyta projekte, patalpos buvo perplanuotos, pristatytas tambūras prie pagrindinio įėjimo, įrengtas liftas ir keltuvai žmonėms, turintiems negalią, apšiltintas stogas ir išorės sienos, pakeista apdaila, langai ir durys, rekonstruotos ir naujai įrengtos vidaus inžinerinės sistemos. Prie pastato teritorija pertvarkyta, pritaikant prieigas neįgaliesiems žmonėms, įrengiant automobilių stovėjimo aikštelę. Priešais pastatą stoginėse demonstruojamas Valdovų rūmų pamatų kernas. Dabar ŽGIC pastatas būna apšviestas, aiškiai matyti užrašas, tad atvykstantiems žmonėms matomas ir nuo greitkelio. Teritorija stebima vaizdo kameromis, pastate įrengta saugos sistema ir priešgaisrinė signalizacija. Patalpos šildomos iš 12-os gręžinių į geoterminio šildymo sistemą ateinančia žemės šiluma. Po remonto šviesesnėje ir šiltesnėje kernotekoje įrengus mobiliųjų stelažų sekciją išplėstos galimybės saugoti daugiau dėžių su kernu. Pastate numatytos patalpos saugykloms, konferencijų salei, edukacinių užsiėmimų klasei.

Artimiausiu laikotarpiu planuojama įrengti Lietuvos žemės gelmių sandaros, naudingųjų iškasenų ir kitas ekspozicijas, centro rinkinius perkelti iš laikino saugojimo

vietos. Tikimasi, kad po rekonstrukcijos čia padaugės lankytojų.

Vykstant šiems darbams ŽGIC tik ekskursijos galėjo apžiūrėti riedulių ekspoziciją, o nuo šiol tyrėjams jau galima pateikti naudoti ir kerną. Tie, kurie naudojosi kernu iki rekonstrukcijos, iš karto pajus didžiulį skirtumą – kerno „skaityklos“ patalpose dirbti šilta, šviesu, patogiu, šalia įrengtos sanitarinės patalpos.

Vykdamas projektą Nr. 05.4.1-APVA-V-017-01-0005 „Lietuvos geologijos tarnybos Žemės gelmių informacijos centro rekonstrukcija“ į centro rekonstrukciją numatyta investuoti per 2 mln. eurų. Didžioji lėšų dalis – daugiau nei 1,7 mln. eurų – skiriama pagal 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programą iš Europos regioninės plėtros fondo, o dar kiek daugiau nei 300 tūkst. eurų projektui skirta iš valstybės biudžeto.

Rekonstrukcijos metu sutvarkyta daugiau kaip 4 000 vnt. eksponatų, taip pat 165 m kerno, buvusio laikino saugojimo pašiūre, pritaikyta nuolat saugoti saugykloje, sutvarkytas kernas nufotografuotas. Patikslinti per 2017 m. tvarkytų gręžinių kerno ir tyrinių duomenys rinkinių kataloguose.

Kadangi vykstant statybos darbams klientų, pageidaujančių pasinaudoti saugomu kernu, aptarnavimo galimybės buvo ribotos, pateikta 134 m kerno, kurį tyrė Vilniaus universiteto, Gamtos tyrimų centro tyrėjai.

Kilus susidomėjimui tarptautinėje Vencijos architektūros bienalėje architektų prašymu šalies žemės gelmes reprezentuojantys kerno pavyzdžiai eksponuoti parodoje Londone.

ŽGIC surengti 34 edukaciniai užsiėmimai moksleiviams, studentams ir pavieniams lankytojams. Teiktos konsultacijos geologinės informacijos klausimais žurnalistams, pedagogams, taip pat uolienujų atpažinimo paslaugos, dėl kurių interesantai kreipėsi šešis kartus. Suteikta metodinė pagalba Lietuvos moksleivių neformaliojo švietimo centrui šalies jaunųjų geologų stovyklos organizavimo klausimais.

Per metus buvo tvarkomi lauko ekspozicijos želdiniai ir veja, ŽGIC darbuotojai padėjo sutvarkyti ir Paburgės seisminės stoties (Žemaitijos nacionaliniame parke) teritoriją.

Dalyvauta „Lietuvos ryto TV“ reportaže apie ŽGIC veiklą, duoti interviu radijo stotims „M-1“, „Saulės radijas“.

APSILANKIUS ŽGIC GALIMA PAMATYTI:

- **mechanizuotą kerno saugyklą.** Vievyje saugomas 1 148 gręžinių kernas (daugiau kaip 140 km). Kernas – cilindrinis uolienos stulpelis, gaunamas gręžiant koloniniu gręžimu. Jis yra tos vietos geologinis metraštis ir pagrindinis informacijos šaltinis apie žemės gelmes;
- **riedulių gludinių ekspoziciją.** Ši ekspozicija supažindina lankytojus su rieduliais sudarančiais mineralais ir jų susidarymo Žemės plutoje sąlygomis. Ją papildo lauke esančių riedulių ekspozicija;
- **lauko riedulių ekspoziciją.** 4,20 ha plote grupėmis išdėliota daugiau kaip 550 iki 5–6 m³ tūrio riedulių, suvežtų iš įvairių Lietuvos vietovių. Akmenys sugrupuoti į 35 grupes ir išdėstyti pagal cheminę sudėtį ir petrografinę klasifikaciją. Parkas sukurtas pagal Kauno botanikos sodo kraštovaizdžio architektės Genės Prakaipaitės projektą. Jame yra du vandens telkiniai, gausu lietuviškų medžių ir krūmų;
- **Juozo Dalinkevičiaus (1893–1980) memorialinę ekspoziciją.** Ekspozicijoje yra šiuolaikinės Lietuvos geologų mokyklos puoselėtojo, akademiko, prof. dr. J. Dalinkevičiaus asmeniniai daiktai, nuotraukos, geologiniai pjūviai, žemėlapiai, surinkti Lietuvos uolienų pavyzdžiai, ypač įdomi kreidos ir jūros periodų belemnitų ir amonitų kolekcija;

ŽGIC lankytojus pasitinka A. Medžiūno kūrinys – ažuolinis bareljefas „Velnius nešė akmenį“ (V. Purono nuotr.)

- **Lietuvos naudingųjų iškasenų ekspoziciją.** Šioje ekspozicijoje rodomi svarbiausi Lietuvos žemės gelmių turtais, lankytojai gali susipažinti su dabartiniais procesais, vykstančiais žemės paviršiaus viršutiniuose sluoksniuose;
- **Alfonso Žukelio paleontologinę ekspoziciją.** Čia stratigrafine tvarka pateiktas 195 fosilijų rinkinys. Tai visų geologinių sistemų radiniai iš įvairių Rusijos, Ukrainos, Kazachstano vietovių. Ekspozicija atspindi Žemės gyvybės evoliuciją nuo paleozojaus iki kainozojaus;
- **Juozo Lisausko retų mineralų kolekciją,** kuri supažindina su unikaliais mineralais;
- saugomus geologų sukauptus **asmeninius archyvus.**